

De geschriften van de Scheutse kartuizer JAN VAN DER HEYDEN dragen de stempel van zijn bewogen leven. Hij werd in 1538 geprofest. Nadien dwaalde hij af naar het lutheranisme en leefde te Leuven, waarvan hij geboortig was, met vrouw en kinderen. Doch hij bekeerde zich. In 1559 keerde hij naar Scheut terug, waar hij enige tijd werd gekerkerd. Daar hij grote tekenen van berouw toonde, verkreeg hij genade en werd hij zelfs nog vicaris van het kartuizerklooster te Rettel van 1577 tot aan zijn dood in 1582. In zijn *De reductione ovium disparatum ad ovile Christi* en *Catholica enarratio super oratione dominica* ijverde hij sterk voor de terugkeer van de ketters naar de ware Kerk.

A. PIL, *Het middeleeuws scriptorium en de kloosterbibliotheek der kartuizers te Scheut bij Brussel*, Leuven, 1951, p. 59-60 (licentiaatsverhandeling is machineschrift); M. SOENEN, *Chartreuse de Scheut, à Anderlecht*, Monasticon Belge, IV. Province de Brabant, 6, Liège, 1972, p. 1392, 1407; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1595 (+ *Suppl.*)

In de 16de eeuw moeten nog genoemd: GASPAR VERHORST († 1558), profes te Utrecht en prior te Kampen, vertaalde *Mons aureus* (Utrecht, 1556). CHRISTIAAN NOUTZ († 1599), profes te Lier, tweede profes te Scheut, prior te Scheut en Lier, schreef *De Bruxellensis et aliarum cartusiarum statu flebilis memoria*.

A. GRUIJS, *Cartusiana. Un instrument heuristique*, I. *Bibliographie générale. Auteurs cartusiens*, Paris, 1976, p. 171 (Bibliographies, Colloques, Travaux préparatoires [de l']Institut de Recherche et d'Histoire des Textes). DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 455 (+ *Suppl.*); A. GRUIJS, o.c., I, p. 143.

4. De 17de eeuw

JAN BAERT was een Gentse profes. Hij werd omstreeks 1559-1560 tot prior van zijn professiehuis gekozen, maar hij weigerde. Pas nadat hij tussen 1559-1565 vicaris van de Brugse kartuizerinnen was geweest, heeft hij tweemaal het kartuizerklooster te Gent bestuurd, van 1566 tot 1597 en van 1601 tot aan zijn dood in 1604. J. Baert zou volgens A. Sanderus een dichtwerk hebben geschreven, getiteld *Rhitmica meditatio de vita Christi*.

A. SANDERUS, *Bibliotheca Begica Manuscripta, sive elenchus universalis codicum mss. in celebrioribus Belgii coenobiis*..., II, Insulis, 1644, p. 27; J. DE GRAUWE, *Chartreuse de Notre-Dame du Val-Royal à Gand*, [Destelbergen, 1973], p. 100-107, 110 (pro manuscripto); ID., *Baert, Jan*, Nationaal Biografisch Woordenboek, VI, 1974, kol. 11-12; ID., *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde-Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 56-58, 72 (Analecta Cartusiana, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 1379 (+ *Suppl.*).

De derde kroniek van het kartuizerklooster te Leuven werd, onafhankelijk van de twee vorige die een eenheid vormen, door JOHANNES

GERULPHUS van Hulst vervaardigd. Zij verhaalt de gebeurtenissen van de jaren 1571-1597. De kroniekschrijver liet hier en daar voldoende ruimte open om latere toevoegingen mogelijk te maken. J. Gerulphus, die in 1561 werd geprofest en van 1579 tot aan zijn dood in 1605 vicaris is geweest, was niet alleen een kroniekschrijver. Van zijn hand verschenen ook werken over het leven van de heiligen (*Fasti sanctorum Belgii, Cades martyrum Cartusianorum in Anglia*) en over de H. Schrift (*Liber sententiarum, Ecclesiastes et Proverbia Salomonis*). Bovendien schreef hij een *Lilium de obediencia*.

H. DELVAUX, *Chartreuse de Louvain*, Monasticon Belge, IV. Province de Brabant, 6, Liège, 1972, p. 1460, 1464; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1557 (+ Suppl.).

In 1569 verlieten de Engelse kartuizers het klooster van hun Brugge confraters, waar ze sedert 1559 na hun verbanning uit Engeland verbleven, om binnen de stad een zelfstandig bestaan te leiden. In dat jaar werd NICOLAS THORNTON geprofest. Hij is de auteur van een gebedenverzameling, getiteld *Piarum precationum et meditationum floridum fasciculum*. Hij overleed te Mechelen in 1608; Mechelen was de voorlaatste halte op de zoektocht van de Engelse kartuizers naar een vaste woonplaats, nadat ze in 1578 door Gentse calvinisten uit Brugge waren verdreven.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2255; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239.

Vóór hij in 1586 zijn professie aflegde in het kartuizerklooster te Leuven, was ARNOLD HAVENS, die in 1540 te 's-Hertogenbosch is geboren, ingetreden bij de Sociëteit van Jezus te Keulen (1558). Aan de universiteit te Trier behaalde hij in 1572 zijn doctoraat in de theologie en te Keulen was hij rector van het jezuïetencollege tussen 1574-1584. In de kartuizerorde werd hij tamelijk vlug belast met het priorschap van de kartuizen te 's-Hertogenbosch (1590-1595), Luik (1595-1596, 1598-1599), Leuven (1596-1598), Brussel (1599-1601) en Gent (1604-†1610). A Havens was een zeer vruchtbaar schrijver. Zijn groter literair werk is van drieërlei aard: 1. eigentijdse religieuze onderwerpen a - *De erectione novorum in Belgio episcopatum*, waarin hij de oprichting van veertien nieuwe bisdommen in de Nederlanden (1559) commentarieert (hierbij sluiten de levensbeschrijvingen van de eerste twee Roermondse bisschoppen, Willem Lindanus (†1588) en Hendrik van Cuyck (†1609) aan) - b. in samenwerking met Würzburgse confraters(!) *Historica relatio duodecim martyrum Cartusianorum qui Ruremundae in ducatu Geldriae anno MDLXXII agonem suum feliciter compleverunt* (cat. 57), gevolgd door een bewerking van

M. Chauncy's verhaal over de marteldood die achttien Engelse kartuizers tussen 1535-1537, bij de totstandkoming van de Anglicaanse Kerk, stierven (A. Havens ontmoette bij zijn intrede te Leuven de vluchtende Engelse kartuizers, die na hun verbanning uit het vaderland in 1559 op zoek waren naar een vaste verblijfplaats) - c. *De crudelitate ac moribus tam antiquorum, quam depravati huius saeculi haereticorum erga Catholicos*, kortweg *Speculum haereticarum crudelitatis* geheten; 2. exegetische geschriften - a. *Evangeliorum dominicalium enarrationes* - b. *Diversae in Magistrum* [Petrus Lombardus, †1160] *Sententiarum praelectiones*; 3. een ascetisch traktaat *De solitariae vitae praesentia simul ac utilitate, ubi per varia exempla ... tam domesticorum ... quam aliorum ... illustrium virorum demonstratur, quam sit animae proficuum, sacrae solitudinis studio incumbere*, over het grote kartuizerideaal van de afzondering (is dit werk onder de titel *Exhortatio ad Carthusianos de observantia disciplinae regularis vitaeque solitariae commendatione* (cat. 57) gedrukt geworden?).

TH. PETREIUS, *Bibliotheca Cartusiana, sive illustrium sacri Cartusiensis ordinis scriptorum catalogus*, Coloniae, 1609, p. 17; H.J.J. SCHOLTENS, *Havens (Arnold)*, Dictionnaire de spiritualité, VII, 1968, kol. 88-89; J. DE GRAUWE, *Chartreuse de Notre-Dame du Val Royal à Gand*, [Destelbergen, 1973], p. 19-20, 111-113 (pro manuscripto); ID., *Havens, Arnold*, Nationaal Biografisch Woordenboek, VI, 1974, kol. 432-434; ID., *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde-Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 58-59, 72-73 (Analecta Cartusiana, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 236.

Over het leven van JAN SWEERTS is weinig geweten. Hij werd te Diest geboren, deed in 1582 professie in het kartuizerklooster te Keulen en vertoefde in 1601 in de kartuis te Luik, toen hij er zijn Nederlandse vertaling van Johannes Lanspergius' *Rosarium mysticum animae fidelis* voltooidde (cat. 58). Ook vertaalde en publiceerde hij enkele werken van de dominicaan Ludovicus van Granada († 1588) en van de jezuïet Lucas Pinelli († 1607), die ook door de Leuvense kartuizer GHISBERT BAUHUYSSEN († 1635) is vertaald geworden. Volgens Th. Petreius leefde hij verder als hospes bij de Luikse kartuizers. Blijkens A. Gruijs overleed hij in zijn professiehuis in 1617.

TH. PETREIUS, *Bibliotheca Cartusiana, sive illustrium sacri Cartusiensis ordinis scriptorum catalogus*, Coloniae, 1609, p. 217-218; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 809 (+ Suppl.); G. CHAIX, *Réforme et contre-réforme catholiques. Recherches sur le chartreuse de Cologne au XVIe siècle*, II, Salzburg, 1981, p. 695-696 (Analecta Cartusiana, 80).

JOHN SUERTIS, in 1572 in het onafhankelijk Engels kartuizerklooster te Brugge geprofest, werd in 1579 sacrista van de kartuis te Leuven, waar de uit Brugge verdreven Engelse kartuizers na omzwervingen in Noord-

Frankrijk en een oponthoud in Namen, op dat ogenblik vertoefden. Zij hebben hier tot omstreeks 1589 gewoond. Het verhaal van deze lotgevallen heeft J. Suertis te boek gesteld. Hij is in 1620 gestorven.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1789; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239.

Na zijn professie in het kartuizerklooster te Zelem was de Haarlemmer DIRK VAN STOMPWIJK van ca. 1585 tot 1597 procurator van de Brugse kartuizerinnen. Hij schijnt een slecht administrator te zijn geweest. Tijdens zijn verblijf bij de monialen maakte hij een *Descriptio brevis mundanae ac religiosae vitae sibi oppositarum*, een schema van voorrangsregels om vooruit te gaan in het monastieke leven, geëxcerpeerd uit het *Speculum morale totius sanctae Scripturae* van de franciscaan Johannes Vitalis de Furno († 1327), bisschop van Albano. Blijkens P. de Wal zou hij ca. 1592 de ordestatuten „in flandricam linguam” hebben vertaald. In de catalogus bij de veiling van de boekenverzameling van de Brugse bibliofiel Antoine Vervisch op 12 oktober 1858, leest men: *Het ordinaris der Carthusiers, houdende het eerste deel van de nieuwe vergaerdinghe, der statuten van der zelve orden, int welck getracteert wordt: van tghene dat tot een eenformighe maniere ende ordene om die goddelyke officien te celebreren, mette selfde ceremonien ende gheheele oorden es dienende*. De samensteller van de veilingcatalogus bericht dat een aantekening (van A. Vervisch?) op het einde van het werk mededeelt, dat het handschrift mooi is en dateert van 1567, en dat het werd vervaardigd door een kartuizer van het huis te Diest op verzoek van pater vicaris Van Schoonhoven. Een tweede exemplaar van hetzelfde *Ordinaris*, weliswaar voltooid op 12 mei 1599, werd op 17 december 1953 geveild als lot nr. 326 in de Zaal De Tavernier te Antwerpen. Beide handschriften werden tot dusver niet teruggevonden. De voornoemde Van Schoonhoven in het eerste exemplaar is Cornelius Jansonius van Schoonhoven, die tussen 1577-1621 in het kartuizerinnenklooster te Brugge vicarius was. De notitieschrijver heeft zich vergist toen hij het jaar 1567 als het beginjaar van Van Schoonhovens ambtsperiode bij de Brugse kartuizerinnen beschouwde. Bovendien kan het manuscript onmogelijk in 1577 zijn geredigeerd, daar Van Schoonhoven, op dat tijdstip vicaris geworden, zijn verzoek dan pas kon kenbaar maken. Blijven nog de dateringen van P. de Wal „ca. 1592” en van het tweede exemplaar „1599”, die dicht genoeg bij elkaar liggen om in het licht van D. van Stompwijks ambtstermijn bij de monialen, deze vertaling van de ordestatuten aan hem toe te schrijven. Nadien keerde hij naar zijn professiehuis terug, waar hij achtereenvolgens de functies van vicarius (1597-1598), van procurator (1598-1599) en van prior (1602-† 1621) uitoefende.

Catalogue d'une grande et belle collection de livres, consistant principalement en ouvrages d'histoire et de littérature ... provenant exclusivement de la bibliothèque de feu Mr Antoine Vervisch ... Dont la vente aura lieu ... à Bruges, Mardi 12 Octobre 1858 et jours suivants, sous la direction de C. DE MOOR, Bruges, 1858, p. 120, nr. 2184; DE GRAUWE, Prosopographia, nr. 2655 (+ Suppl.); M. SOENEN, Chartreuse de Zelem, Monasticon Belge, VI. Province de Limbourg, Liège, 1976, p. 322-323. — De kennis van het tweede exemplaar dank ik aan J. Deschamps.

CORNELIUS JANSONIUS VAN SCHOONHOVEN, omstreeks 1560 in het kartuizerklooster te Geertruidenberg geprofest, was van 1577 tot 1621 de vicarius van de kartuizerinnen te Brugge. Na zijn ontslag bleef hij daar wonen en stierf er in 1623. C. Jansonius van Schoonhoven was bij de professie van alle kloosterzusters aanwezig. Van hem zijn twee collaties bewaard bij de *Inde Cleedinghe* en bij de *Inde Professie* van een non, resp. gebeurd in 1593 en 1594. De bewaarde tekst van deze collaties is ondertekend door M. B. M[ARGARETHA] B[OUDINS] is toevallig de kartuizerin, die in voormelde jaren werd ingekleed en geprofest. Mag zij worden aangezien als de tekst-bezorgster van de door haar vicarius gehouden preken? In 1597 ontving zij de maagdenwijding. In 1604 was zij sacrista en van 1605 tot aan haar dood in 1618 ondertekende zij als cellerierster de rekeningen.

S. D'YDEWALLE, *De kartuize Sint-Anna-ter-Woestijne te Sint-Andries en te Brugge (1350-1792)*, Brussel-Brugge, [1945], p. 160-161, 167, 182, 194, 207, 314; L. MOEREELS, *Twee Collatiën van Cornelis Jansonius van Schoonhoven*, *Ons Geestelijk Erf*, 20, 1946, p. 391-433; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 526.

Toen de Vughtse profes HUBERT FAUCONPRÉ vóór 1616 in het kartuizerklooster te Brussel verbleef, werd hij er door Gerard Eligius Raddelet geholpen bij het nazien van zijn traktaat *Over het H. Sacrificie van de Mis*, dat hij wilde uitgeven. Vermoedelijk is dit werkje de *Verger spirituel* (Gent, 1618), die onder zijn naam in de bibliotheekcatalogoog van de Vughtse kartuis wordt vermeld. Blijkens deze boekenlijst zou hij ook de auteur van een *Liber de haeresibus* zijn geweest. Teruggekeerd uit Brussel, overleed H. Fauconpré in 1623/24 te Boxtel, waar sommige Vughtse kartuizers zich na de verwoesting van hun klooster door de hervormingsgezinde troepen (1543-1577) ophielden.

H. J. J. SCHOLTENS, *De kartuizers buiten 's-Hertogenbosch*, *Bossche Bijdragen*, 16, 1938-1939, p. 46, 49-50, 179; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1333a.

JACOB DENIJS, in 1599 in het kartuizerklooster te Gent geprofest, was er prior van 1610 tot aan zijn dood in 1625. J. Denijs was een bewonderaar van de letteren en de muziek. Hij heeft enkele gelegenheidsgedichten en chronogrammen samengesteld, alsook heeft hij enkele algemeenheden over

de stichtingsgeschiedenis van de kartuizen te Sint-Martens-Lierde en te Brugge (Sint-Anna) genoteerd.

V. GAUBLomme, *Necrologie van de kartuize St-Martens-Bos te St-Martens-Lierde*, Het Land van Aalst, 9, 1957, p. 183-184; J. DE GRAUWE, *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde-Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 60, 73, 113 (Analecta Cartusiana, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 1233.

De Bruggeling PHILIPPE VAN BELLE, profes (1588) en procurator (1595) van het kartuizerklooster te Leuven, werd achtereenvolgens aangesteld tot rector (1596-1597) en prior (1597) van de kartuis te Luik. In 1598 vertoefde hij in het convent te Sint-Martens-Lierde en was hij vicaris in dat te Herne. Hij is te Leuven in 1629 gestorven. Men neemt aan dat hij Johannes Lanspergius' *Rosaria aeneis aliquot illustrata figuris* heeft uitgegeven.

H. DELVAUX, *Chartreuse de Louvain*, Monasticon Belge, IV. Province de Brabant, 6, Liège, 1972, p. 1464; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2477 (+ Suppl.)

ANTOINE DE LIMON, wellicht vóór 1566 geprofest in het kartuizerklooster te Chercq bij Doornik, hielp de kartuizerhistoriograaf kanunnik A. de Raisise († 1644) bij de redactie van zijn *Origines cartusiarum Belgii* (Douai, 1632). Hij zou verder zowel in het Frans als in het Latijn hebben geschreven en verscheidene vertalingen hebben gemaakt. A. de Limon was in 1585 vicaris en oefende deze functie ook uit bij zijn dood in 1631.

F. DESMONS, *La chartreuse du Mont Saint-André à Chercq, près Tournai (1375-1783)*, Annales de la Société historique et archéologique de Tournai, n.s. 14, [1911], p. 148. DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 193 (+ Suppl.).

LOUIS DE LA TOUR, vóór 1608 in het kartuizerklooster te Luik geprofest, publiceerde in 1597 te Keulen zijn *Carmen numerale* (beschouwingen over de ordegeneralen). Om reden van de vele drukfouten werd dit werk in 1606 verbeterd en heruitgegeven door de kartuizers van Würzburg. L. de la Tour overleed in 1636.

TH. PETREIUS, *Bibliotheca Cartusiana, sive illustrium sacri Cartusiensis ordinis scriptorum catalogus*, Coloniae, 1609, p. 235; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2060.

ABRAHAM ELLIS uit Lancashire, vóór 1608 als lekebroeder te Mechelen, de voorlopige woonplaats van de Engelse kartuizers, geprofest, heeft vooral vertaalwerk geleverd. Uit het Latijn vertaalde hij in 1608 de geschiedenis van de achttien Engelse kartuizermartelaren door M. Chauncy volgens de bewerking van Arnold Havens (*The history of the martyrdom of eighteen English Carthusians by Arnoldus Havensius*), alsook de *Scala perfectionis*

van Walter Hilton († 1396) onder de titel *The myrror of consolation* (?). Zelfs zette hij over uit het Spaans, met name de minderbroeder Guevara y de Noroña († 1545), *Oratoy of religious persons*. Bovendien heeft hij eigen werk voortgebracht: twee hagiografische geschriften, getiteld *Several saints lives* en *Pious tracts upon various matters*; en *Officia et exercitia pro morientibus*. Het is zeer de vraag of A. Ellis als convers voldoende Latijn kende om in deze taal te publiceren. Het Spaans zal hij wel machtig zijn geweest, gezien hij in het kartuizerklooster van El Paular (Segovia) in 1620 of in 1637 is overleden.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 3 (+*Suppl.*); ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239.

GHISLAIN VAN HAMME († 1638), procurator van het Gentse kartuizerklooster, was de auteur van twee gelegenheidsgeschriften: een heroïsche lofzang naar aanleiding van de blijde inkomst der aartshertogen Albrecht en Isabella in de stad Gent en een *Ad laudem P.D. Petri de Leon prioris et restauratoris domus Bruxellensis elogium*. De Spanjaard P. de Léon beschikte als procurator-generaal van de orde bij het Hof van Brussel over de nodige relaties om, na zijn aanstelling tot prior van het kartuizerklooster te Brussel (1596-1597, 1601-† 1605), de geldelijke middelen te vergaren voor de heropbouw van de kartuis; het convent te Brussel was in 1588 de voortzetting van de Scheutse priorij te Anderlecht.

J. DE GRAUWE, *Chartreuse de Notre-Dame du Val-Royal à Gand*, [Destelbergen, 1973], p. 20 (pro manuscripto); ID., *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde-Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 73 (Analecta Cartusiana, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 817.

JEAN D'ANTHINNES, van Hoei herkomstig, werd in het kartuizerklooster te Leuven geprofest in 1604. Hij is in verschillende kartuizen vicarius geweest: te 's-Hertogenbosch (1615), te Sint-Martens-Lierde (1618-1622), te Brussel (1622-1625), in zijn professiehuis (1625) en te Zelem (1630). Hij is evenwel als vicarius te Leuven gestorven in 1640. Hij schreef verschillende werken, die verband hielden met de interpretatie van de statuten, o.a. *De officio sacristae*, *Directorium novitiorum*, *Directorium emendatoris lecture refectorii*, *Claustralibus officialibus opuscula*.

H. DELVAUX, *Chartreuse de Louvain*, Monasticon Belge, IV. Province de Brabant, 6, Liège, 1972, p. 1464; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1362.

Wil men het literaire erfgoed van de kartuizerorde bestuderen, kan men niet voorbijgaan aan de auteurscatalogus van THEODORUS PETREIUS (cat. 59).

Deze kartuizer werd in 1569 te Kampen (Overijssel) geboren. Na studies te Zwolle, Deventer en aan de universiteit te Keulen trad hij in 1587 bij de kartuizers van laatstgenoemde stad in. Hij heeft een groot aantal werken in druk uitgegeven met de bedoeling het bestaansrecht van de orde vanuit haar geschiedenis te bevestigen. In dit perspectief gaf hij achtereenvolgens in 1608-1609 de kartuizerkroniek van Petrus Dorlandus uit (cat. 45-46), alsook de catalogus van beroemde mannen uit de kartuizerorde, die de Gentse karmeliet A. Bostius († 1499) reeds vroeger had samengesteld; in 1611 volgde de editie der *Opera omnia* van de H. Bruno op betere basishandschriften dan de uitgaven van 1509 en 1524. Zijn literaire bedrijvigheid werd tussen 1612 en 1619 onderbroken, toen hij prior van het kartuizerklooster te Dülmen was. Na meer dan een halve eeuw kloosterleven is hij in 1640 gestorven.

G. CHAIX, *Réforme et contre-réforme catholiques. Recherches sur le chartreuse de Cologne au XVIe siècle*, II, Salzburg, 1981, p. 621-631 (Analecta Cartusiana, 80); H. M. BLÜM, *Lexikale Übersicht (c) der Kartäuser-Schriftsteller im deutschsprachigen Raum*, Die Kartäuser. Der Orden der Schweigenden Mönche, herausgegeben von M. ZADNIKAR in Verbindung mit A. WIENAND, Köln, (1983), p. 366-367.

In welke verhouding GERARDUS ELIGIUS RADDELET staat tot de naam Arnoldus Raissius moet nog worden onderzocht. Is Raissius zijn pseudoniem of is hij, de kannunik en kartuizerhistoriograaf van Douai († 1644), niet de auteur maar de tekstbezorger van Eligius' *Origines cartusiarum Belgii*? G. Eligius publiceerde ook nog onder de schuilnaam Surianus. Hij werd in 1590 te Petit-Han (Durbuy) geboren. Hij deed in 1613 professie in het kartuizerklooster te Brussel. Nadien zal hij hoofdzakelijk de functie van vicarius uitoefenen in de kartuizen te Vught (1621-1625), te Antwerpen (1425) en in zijn professiehuis (1630-† 1641). Behoudens enkele hagiografische geschriften en wat vertaalwerk is hij vooral bekend door zijn *Annales cartusiae sanctae Sophiae Constantinopolitanae*.

H. J. J. SCHOLTENS, *De kartuizers buiten 's-Hertogenbosch*, Bossche Bijdragen, 16, 1938-1939, p. 25-33; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 780 (+ Suppl.).

De Luikenaar FRANÇOIS FRANCISCI trad in 1614 bij de kartuizers van zijn geboortestad in. Hij was hun prior van 1626 tot aan zijn dood in 1648. In 1624 voltooide hij zijn *Pictura de Adamo*. Ook schreef hij een preek ter ere van de H. Bruno en een kerstsermoen *Super expositione missae*.

J. STIENNON, *Chartreuse des Douze Apôtres à Liège*, Monasticon Belge, II. Province de Liège, Maredsous, 1928, p. 495; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 666.

Een belangrijk historiograaf was PIETER DE WAL. Van Luxemburgse afkomst werd hij in 1587 te Gent geboren. In 1607 deed hij professie in het kartuizerklooster te Brussel, waar hij, na een leven gewijd aan de studie van zijn convent en de orde, in 1648 is gestorven. Hij heeft een verzameling los van elkaar staande historische opstellen in chronologische volgorde gebundeld in een vierdelig *Collectaneum rerum gestarum et eventuum Cartusiae Bruxellensis cum aliis externis tum patriae tum ordinis*: bijdragen tot de geschiedenis van de Brusselse kartuis, van de Dietse ordeprovincie, van de orde in het algemeen en van het vaderland (als historisch kader). Het eerste deel betreft de jaren ca. 1400-1519 en voltooidde hij in 1625; het tweede deel behelst de jaren 1519/20-1590 en beëindigde hij in 1629; het derde deel bevat de jaren 1591-1618 en maakte hij geheel af tussen 1 september 1630 en 31 december 1631; het vierde deel handelt over de jaren 1619-1633 en voleindde hij begin november 1640. Wellicht was de totstandkoming van dit historisch werk het gevolg van de beslissing van het generaal kapittel in 1615, dat de kartuizen aanzette hun geschiedenis te schrijven ter informatie van het centraal bestuur der orde.

A. PIL, *Het middeleeuws scriptorium en de kloosterbibliotheek der kartuizers te Scheut bij Brussel*, Leuven, 1951, p. 11-13 (licentiaatsverhandeling in machineschrift); ID., *Een geschiedenis van het kartuizerconvent te Scheut en binnen Brussel*, I, Brussel, 1954, p. 12-76 (onuitgegeven Verhandeling van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren); DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2452.

LUDOVICUS BOURLART, van Binche herkomstig, zou zijn ganse kloosterleven in de kartuis van Herne hebben doorgebracht, vanaf zijn professie in 1618 tot aan zijn dood in 1649. Het is niet zeker of hij in 1641-1642 in het kartuizerklooster te Sint-Maartens-Lierde heeft verbleven. Naast een werk over bekende kloosterlingen van Herne gaf hij te Bergen in 1628 en 1632 een *Schema de vanitate mundi et de brevitae vitae hominis* in het licht.

H. DELVAUX, *Chartreuse de Hérinnes*, Monasticon Belge, IV. Province de Brabant, 6, Liège, 1972, p. 1434; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2049.

WILLEM GILLIS, vóór 1609 in het kartuizerklooster te Gent ingetreden, stierf er in 1649. Hij schreef enkele notities over de (stichtings)geschiedenis van de kartuizen te Gent, Leuven, Brugge (Sint-Anna) en Sint-Martens-Lierde.

J. VAN DEN GHEYN, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*, VI, Bruxelles, 1906, p. 24-25; DE GRAUWE, *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde-Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 73 (*Analecta Cartusiana*, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 915.

In 1623 verscheen te Antwerpen het *Encomiasticum solitudinis Carthusianae* van PETRUS DAEMS. In dit dichtwerk wordt het meest karakteristieke kartuizerideaal, het leven in afzondering, verheerlijkt. Wellicht heeft P. Daems het geschreven, nadat de prior-generaal hem in 1619, naar aanleiding van zijn bezoek aan de Grande Chartreuse, had verplicht een einde te stellen aan zijn verwaandheid om de orde te hervormen. P. Daems, te Antwerpen geboren in 1590, was een groot talenkenner. Hij legde in 1614 zijn professie af in het kartuizerklooster te Lier. Hij is prior geweest van de kartuizen te Herne (1624/25-1629), Zelem (1629-1632), Ripaille in de Haute-Savoie (1632-1640) en Antwerpen (1640-† 1653).

J. VRANCKEN, *Het oude Zelem*, Eigen Schoon en De Brabander, 48, 1965, p. 68-69; DE GRAUWE, *Prospographia*, nr. 2351 (+ *Suppl.*); M. SOENEN, *Chartreuse de Zelem*, Monasticon Belge, VI. Province de Limbourg, Liège, 1976, p. 324-325.

Tot de belangrijkste vertalers behoorde zeker JAN VAN BLITTERSWIICK. Hij werd in 1588 te Brussel geboren. In 1606 legde hij zijn professie af in het kartuizerklooster van deze stad en oefende hij er tussen 1620-1634 de functie van vicarius uit. Hij overleed in 1661. J. van Blitterswijcks geschriften, die voornamelijk uit vertalingen bestaan, richtten zich vooral tot vrouwelijke religieuzen; hijzelf was van 1637 tot 1658 procurator bij de Brugse kartuizerinnen geweest. Zijn eerste vertaling dateert van 1614: het betreft een werk van de minderbroeder Didacus van Estella († 1578), *Van des wereldts ijdelheden te versmiden*. Ook heeft hij meerdere malen Bartholomeus Salutius († 1617), eveneens een franciscaan, vertaald (cat. 60). Bovendien heeft hij eigen werk voortgebracht, waarin zijn verering voor Maria tot uiting komt, o.a. *Schat van ghebeden tot O.L.Vrouwe, voor en na de biechte en Gebeden ten gebruike der personen die de L. Vrouwen beelden bezoeken, te Brussel bestaande*.

Bibliotheca Catholica Neerlandica Impressa (1500-1727), Hagae Comitum, 1954, p. 588; DE GRAUWE, *Prospographia*, nr. 1402.

De Brusselse kartuizer, die schuilgaat achter de initialen P.A.V.S. in de Nederlandse vertaling *Den spieghel der volmaecktheyt* van J. Lanspergius' *Speculum christianae perfectionis*, te Brussel in 1640 verschenen, is P[ATER] A[NTHELMUS] V[ANDEN] S[ANDE]. Hij werd te Antwerpen geboren als Jan vanden Zande en was langs moederszijde een onwettige zoon. Jozef vanden Leene liet hem bij patentbrief in 1620 legitimeren, zodat hij ook Anthelmus vanden Leene werd geheten. Vóór hij in 1628 in het kartuizerklooster te Brussel trad, zou hij de graad van magister artium hebben behaald. In de Brusselse kartuis is hij van 1635 tot 1663 procurator geweest.

Nadien was hij van ca. 1665 tot aan zijn dood in 1668 prior van het convent te Gent.

A. PIL, *De vertaler van Lanspergius* „*Spiegel*” in de Brusselse kartuis, *Ons Geestelijk Erf*, 29, 1955, p. 228-229; J. DE GRAUWE, *Chartreuse de Notre-Dame du Val Royal à Gand*, [Destelbergen, 1973], p. 131 (pro manuscripto); ID., *Histoire de la chartreuse du Val-Royal à Gand et de la chartreuse du Bois-Saint-Martin à Lierde Saint-Martin (Flandre Orientale)*, Salzburg, 1974, p. 63 (*Analecta Cartusiana*, 18); ID., *Prosopographia*, nr. 164 (+ *Suppl.*).

De twaalfde prior van het Engelse kartuizerklooster te Nieuwpoort, GEORGES TRANSAM (1654-† 1668), schreef, behoudens *Sermons*, de geschiedenis van zijn klooster. Deze Londenaar studeerde en onderwees aan het Engels College van Douai, en werd in 1626 tot priester gewijd. Na zijn verblijf in Engeland als missionaris in 1631-1632 keerde hij naar Douai terug om les te geven. In 1637 werd hij geprofest. Vóór zijn prioraat, tussen 1647-1654, oefende hij de functie van vicarius in zijn professiehuis uit.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 754; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, *Monasticon Belge*, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239, 1250-1251.

In 1649 bezorgde de Roermondse kartuizer Michaël Uwens († 1674/75) de vertaling van A. Havens' *Historica relatio* onder de titel *Historie van twelf martelaers der Carthuysen orde, die binnen de stad Ruremonde uit jaer ons Heeren 1572 haeren strijdt gheluckelijck hebben volbracht, door 't onnosel vergieten haers bloedts*. In een *Bijvoechsel* beschrijft hij de ontgraving en bewaring van de relikwieën der martelaars.

G. HESSE, *De Martelaren van Roermond. Een bronnenstudie*, *Limburg's Jaarboek*, 17, 1911, p. 282-283; H.J.J. SCHOLTENS, *Het Roermondsche kartuizerconvent in de zestiende eeuw*, *Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg à Maestricht*, 76 (reeks III, 21), 1940, p. 104.

ROBERT CLARKE, geboren in het bisdom London, had vóór zijn professie ca. 1631 in het kartuizerklooster te Nieuwpoort, sedert 1626 de vaste verblijfplaats van de Engelse kartuizers, gestudeerd en onderwezen aan het Collège de Douai; ook was hij reeds missionaris in Engeland geweest. Hij is de auteur van een lang episch gedicht *Christiados, sive, de passione Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, libri 17*; dit werk schijnt een groot succes te hebben gehad, want in 1853 werd het nog in het Duits vertaald. Verder maakte hij enkele gelegenheidsverzen en een gedicht over het thema van de *Imitatio Christi*. R. Clarke is te Nieuwpoort in 1675 overleden.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2541; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, *Monasticon Belge*, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239.

Over PIETER MALLANTS zijn tot dusver niet zoveel levensfeiten bekend: hij was een Brugs profes, werd ca. 1661 tot priester gewijd en overleed in 1676. Over zijn literaire bedrijvigheid is daarentegen meer geweten. In 1667 verscheen te Brugge zijn Nederlandse vertaling van het meest verspreide werk van de Affligemse benedictijn Benedictus van Haefen († 1648), de z.g. *Heyrbaene des Cruys* (cat. 62); het kruis oefent allerlei symbolische functies uit o.a. als matteklopper om het laatste stof der zonde uit de ziel te verwijderen; verder gaf hij in vertaling Guigo I († 1136), *Godvruchtige ende gulde bedenkingen*, alsook werk van de jezuïet Horatio Torsellini († 1599), van de karmeliet Thomas a Jesu († 1627) en van de dominicaan Petrus Dierkens († 1675) in het licht. Zelf publiceerde hij in 1673 *Het leven vanden heylighen patriarch Bruno*; hij verbleef toen in het kartuizerklooster te Lier (cat. 61); in 1675 volgde *Het leven vandengodt-salighen Dionysius van Ryckel*.

Bibliotheca Catholica Neerlandica Impressa (1500-1727), Hagae Comitum, 1954, p. 631; DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2402.

De kroniek van het Brugse kartuizerinnenklooster werd in 1665 begonnen door PETRONELLA DE GRUTERE († 1684). Zij werd voortgezet door ANGELA HOOSE († 1707), JOSEPHA LAFRANCHY († 1742) en door SERAPHINA DEBUIGNE († 1788).

J. DE GRAUWE, *Chartreuse de Sainte-Anne-au-Désert à Bruges*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, Liège, 1978, p. 1267.

THOMAS BILCLIFFE, kartuizer te Nieuwpoort van 1673 tot aan zijn overlijden in 1692, schreef als vicarius in 1686 een *Directorium lecturae refectorii ad usum domus Schene Neoporti*.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2661; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239.

De opvolger van G. Transam als prior van het Nieuwpoortse kartuizerklooster was PETRUS BILCLIFFE (1668-† 1693). Uit Yorkshire herkomstig, werd hij hier in 1661 geprofest en was hij op het ogenblik van zijn aanstelling tot prior de vicarius van het huis. Van zijn hand verschenen een kleine geschiedenis van de Engelse kartuizers en verscheidene kapittelpreken. Ook vertaalde hij van *D. Johannis Rusbrochii opera quaedam sublima* en gaf hij R. Clarke's *Christiados* in 1670 te Brugge uit.

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 2328; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1239, 1251.

In de 17de eeuw zijn nog te melden: HENDRIK VAN DIEST († 1616), vicaris te Roermond, liet twee delen *Conciones de tempore* na; de vertaler ANGELUS SCHOTTE († 1661), profes te Brussel en coadjutor te Lier, schreef ook ter ere van de H. Bruno; WINOLD COSTER VAN DEVENTER († 1674), profes te Keulen, vervaardigde een *Tractatus eucharisticus*.

H. J. J. SCHOLTENS, *De litteraire nalatenschap van de kartuizers in de Nederlanden*, Ons Geestelijk Erf, 25, 1951, p. 34. DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 132; A. GRUIJS, *Cartusiana. Un instrument heuristique*, I. *Bibliographie générale. Auteurs cartusiens*, Paris, 1976, p. 160 (Bibliographies, Colloques, Travaux préparatoires [de l']Institut de Recherche et d'Histoire des Textes). H. J. J. SCHOLTENS, *o.c.*, p. 33-34.

5. De 18de(-19de) eeuw

De jezuïet JAMES EDEN van Sint-Omaars, te Londen geboren, is naar de kartuizerorde overgegaan in het klooster te Nieuwpoort, waar hij in 1698 zijn professie aflegde. Hij stierf er in 1706/07. Hij vertaalde uit het Spaans in het Engels enkele traktaten van zijn oud-confrater de H. Alonso Rodriguez († 1617).

DE GRAUWE, *Prosopographia*, nr. 1240; ID., *Chartreuse de Sheen Anglorum à Nieuport*, Monasticon Belge, III. Province de Flandre Occidentale, 4, Liège, 1978, p. 1240.

Een ander belangrijk vertaler was HIERONYMUS VAN DEN KERCKHOVE. Hij is ingetreden bij de kartuizers te Gent en is verschillende malen prior geweest, te Sint-Martens-Lierde (1677-1683, 1694), te Antwerpen (1683-1685), te Brugge (1688-1691) en in zijn professiehuis (1701-† 1713/14). Hij vertaalde in het Nederlands: 1. Maria van Jezus († 1665), abdis van het franciscanessenklooster Onbevleete Ontvangelis te Agreda, *La mistica ciudad de Dios ... historia divina y vida de la virgen madre de Dios* (= *Mystieke stad Godts ... goddelycke historie ende leven vander maghet ende moeder Godts Maria*); 2. J. Crasset († 1692), jezuïet te Parijs, *Préparation à la mort* (= *Bereydinghe tot de doot*); 3. en verder twee anonieme Franse werken – a) *Ghesantschap vande ziele tot haren doot, om wel ende deughtsaemelijck te volbrengen alle de voornaemste oeffeningen vanden dagh*, door een onbekende jezuïet – b) *De verborghen wetenschappen van het cloosterlyck leven*, opgedragen aan zijn nicht Maria-Jacoba vanden Kerckhove, novice in het reguliere kanunnikessenklooster Syon te Antwerpen, in het vooruitzicht van haar professie.

H. MARTIN, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque de l'Arsenal*, VI, Paris, 1892, p. 433-434, 439; S.-M. AUTORE, *Bibliotheca Cartusiano-Mariana seu breves notitiae scriptorum sacri ordinis Cartusiensis qui de Beatissima Deipara Virgine Maria tractatus et libellos, hymnos aut sermones conscripserunt*, Monstrolii, 1898, p. 32; *Bibliotheca Cartholica Neerlandica Impressa (1500-1727)*, Hague Comitit, 1954, nrs. 15864, 15924, 17282; V. GAUBLomme, *Necrologie*